

ORFFOV INSTRUMENTARIJ KAO POTICAJ I SREDSTVO U STVARALAČKOM PROSTORU DJETETOVA GLAZBENOG RAZVOJA U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Snježana HABUŠ RONČEVIĆ

Sveučilište u Zadru,
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Zadar
snjezana.habus64@gmail.com

UDK: 78.08:159.942-053.4

Ana ZUBČIĆ

Dječji vrtić Radost, Zadar
Anacroatia.zd@gmail.com

Marijana KATAVIĆ

Dječji vrtić Radost, Zadar
mkatavic25@unizd.hr

Tomislav KOŠTA

Sveučilište u Zadru,
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Zadar
tkosta@unizd.hr

Sažetak

Glazbeni odgoj u predškolskoj ustanovi integrirani je dio jedinstvenoga odgojno-obrazovnog procesa i rada s djecom te doprinosi cjelovitom razvoju djeteta, a osobito njegovim stvaralačkim mogućnostima, odnosu prema okolini, socijalnoj interakciji, kreativnim sposobnostima, sposobnostima čitanja, imaginaciji i estetskom senzibilitetu za glazbu. Razdoblje ranog djetinjstva i predškolskog uzrasta najvažnije je za razvoj svih sposobnosti djece. Slušanjem i stvaranjem glazbe dijete uključuje sva svoja osjetila i ima potrebu na cjeloviti način izraziti svoj glazbeni doživljaj. U želji da u djetetu potaknemo stvaralački i kreativni potencijal stvaranja glazbe uz uključivanje različitih modaliteta poput sviranja na vlastitom tijelu uvodimo i rabimo ritmičke i melodijske udaraljke, dječji ili Orffov instrumentarij. Stoga se u radu nastojalo istražiti provode li odgojitelji zadarskih vrtića aktivnosti temeljene na Orffovu instrumentariju te u kojoj se mjeri smatraju kompetencijama za provođenje takvih aktivnosti. Jedan od ciljeva istraživanja je i ispitati jesu li vrtići opremljeni Orffovim instrumentarijem što bi trebao biti jedan od važnijih preduvjeta za provođenje glazbenih aktivnosti. Istraživanje je provedeno među odgojiteljicama i odgojiteljima zadarskih gradskih vrtića *Radost* i *Sunce* na uzorku od 64 ispitanika. U

radu će također biti opisana aktivnost temeljena na glazbeno-pedagoškom konceptu Carla Orffa u kojoj su sudjelovala djeca mješovite skupine (3 – 5 godina) dječjeg vrtića *Voštarnica* u Zadru tijekom vremenskog razdoblja od dva mjeseca. Rezultati istraživanja pokazali su da većina odgojiteljica i odgojitelja provodi aktivnosti povezane s Orffovim instrumentarijem.

KLJUČNE RIJEČI: *glazba, glazbeni instrumenti, glazbeni razvoj djeteta, Orffov instrumentarij, predškolski odgoj*

Uvod

Orffov glazbeno-pedagoški pristup već je više desetljeća prisutan u hrvatskome odgojno-obrazovnom prostoru, posebice u predškolskom odgoju. Polazište elementarnog muziciranja za Orffa je tjelesni pokret: pljeskanje, pucketanje prstima, tapkanje nogama – u svim mogućim varijantama i s mnogo improvizacije. Prirodnim instrumentima pridružuju se različite zvečke, bubnjevi i slične udaraljke. Riječ je o instrumentima vrlo duge povijesti, moglo bi se reći, o čovjekovim prainstrumentima (Rojko, 2012: 64). U nas nije zaživio kao zaseban pedagoški princip, već se njegovi elementi upotrebljavaju u različitim glazbenim aktivnostima. Uglavnom je riječ o uporabi instrumenata, točnije udaraljki, koji se za te potrebe uglavnom nazivaju „Orffov instrumentarij“. Osnovni cilj Orffova pedagoškog principa jest omogućiti svakom djetetu da se glazbom izrazi pojedinačno i kao član grupe – glazba je namijenjena svoj djeci, a ne samo onoj glazbeno i intelektualno nadarenoj (www.hosu.hr). Utemeljen je na trima glavnim stupovima: riječ, glazba i tjelesni pokret (prstima, rukama i nogama). Sva tri elementa nadopunjuju se međusobno, a ujedno čine cjelinu (Goodkin, 2004: 19). Pokret mora biti jednostavan, nesputan i kreativan jer glazbeni doživljaji započinju upravo pokretom, ritmiziranim govorom i pjevanjem, nakon što dijete usvoji određene vještine prelazi na sviranje instrumenata. Izbor instrumenata za koje je Orff smatrao da su najprimjereniji dječjem muziciranju sadrži blok-flautu, zvonca, ksilofon, timpane, različite bubnjeve, triangl, činele, kastanjete, štapiće i drugo. Orff je dokazao da se s takvim instrumentima može postići visoki stupanj muziciranja u ranoj dječjoj dobi. Upotreba instrumenata prema Orffovu pedagoškom principu jest put razvoja od dječjeg veselja do muziciranja. Instrumenti zaokupljaju dječju pažnju, podižu razinu sudjelovanja u aktivnosti, potiču dječju znatiželju i, ako je aktivnost ispravno provedena, razvijaju se dječje glazbene sposobnosti (Goodkin, 2002: 85).

Dijete može stvarati glazbu (zvukove) bez obzira na svoje poznavanje notnog pisma, slušanjem prema načelu nesputane improvizacije. Prema Orffu, „nesputana

improvizacija“ jest kreativnost koju glazbeno znanje ne „sputava“ (Košta, Desnica, 2013: 28–29) (Požgaj, 1975: 170). Najjednostavnija mogućnost implementacije dijela Orffova pedagoškog principa u predškolskim ustanovama je putem uporabe dječjeg instrumentarija. U ovom radu, stoga, želimo istražiti u kojoj se mjeri provode takve aktivnosti, koliko su odgojitelji kompetentni za njihovo provođenje te koliko su zadarske predškolske ustanove *Radost* i *Sunce* opremljene ritamskim i melodijskim udaraljka te ostalim glazbenim instrumentima.

Povod istraživanju – glazbene aktivnosti u vrtiću

Povod istraživanju bile su glazbene aktivnosti – sviranje na Orffovu instrumentariju – provedene dva mjeseca unutar glazbenog centra koji se nalazi u sobi dnevnog boravka u skupini „Notice“ u dječjem vrtiću *Voštarnica* u Zadru. Glazbene su aktivnosti trajale svakodnevno oko 15 do 25 minuta u mješovitoj skupini koja broji 20 djece, 12 djevojčica i 8 dječaka u dobi od 3 do 5 godina. Ciljevi glazbene aktivnosti sviranja na Orffovu instrumentariju su: razvoj motorike, razvoj pamćenja, razvoj govora, razvoj aktivnog slušanja, razvoj glazbenih sposobnosti i vještina sviranja, upoznavanje različitih instrumenata Orffova instrumentarija, razvijanje dječje kreativnosti, razvijanje dječjeg stvaralaštva, razvijanje glazbene improvizacije, razvijanje zajedništva i zajedničkog muziciranja te razvijanje socijalizacije.

U djece različite dobi pratile su se osobitosti i razlike u njihovim reakcijama tijekom realizacije glazbenih aktivnosti. Slike i nazivi ponuđenih glazbenih instrumenata bile su zalijepljene u glazbenom centru kako bi djeca mogla jasno vidjeti kako izgleda određeni instrument. U uvodnom dijelu nastojala se potaknuti dječja znatiželja sviranjem instrumenata. Na svakom instrumentu odsviran je jednostavni ritamski obrazac brojalice, a djeca su trebala prepoznati izgled instrumenta i zvuk te pokazati prstom na sliku. Promatrala su instrumente koje im je pokazivala odgojiteljica, te su imenovala one koji su im poznati. Na temelju vizualnog i slušnog doživljaja djeca su se upoznala s instrumentima Orffova instrumentarija (ritmičkim udaraljka). Istraživala su instrumente promatrajući ih, zapažajući i prepoznajući karakteristike njihovih zvukova nakon čega su ih imenovala. Nakon što su djeca upoznala sve instrumente koje su na slikama vidjela, čula i imenovala, odabrala su instrument koji im se najviše svidio te su dobila priliku upoznati se s načinom proizvodnje zvuka i samim zvukom odabranog instrumenta. Metodama imitacije, djeca su izvodila ritam prije usvojenih brojalica. Slijedilo je usvajanje pjesme „Zvončići“ najprije iznošenjem teksta, zatim pjevanjem odgojiteljice te zajedničkim vježbanjem ritma pomoću štapića. Prvotno ishodovanje takta pjesme, potom ritma pretočeno je u sviranje na instrumentima. Djeca

su postupno razvijala osjećaj za ritam na način da se kontinuirano vježbalo sviranje ritma pjesme, ponavljanjem i imitiranjem manjih ritamskih obrazaca izgovaranjem teksta pjesme što je svakodnevno trajalo oko 20 minuta ovisno o dobi i mogućnosti njihove koncentracije. Djeci je trebalo dosta truda i vremena u ostvarenju primarno postavljenog cilja: upoznavanje zvukova i sviranje instrumenata. U svim ponuđenim glazbenim aktivnostima djeca su rado surađivala i prihvaćala ih s entuzijazmom. Kroz igru i imitiranje djeca su doživjela glazbu i usvojila glazbene elemente kao što je ritam, takt i melodija pjesme. Od ritmičkih instrumenata koristili su se štapićima, zvečkama, praporkama i trianglima. Sva su djeca bila zainteresirana za ponuđene instrumente i odmah su prionula istraživanju zvukova. Tijekom cijelog perioda izmjenjivala su se i istraživala koji im se instrument najviše sviđa. Trogodišnjacima i četverogodišnjacima bilo je izazovno uskladiti pjevanje pjesme uz sviranje, no svi su rado sudjelovali u svim glazbenim aktivnostima. Vodeći računa o socijalnoj dimenziji provedene aktivnosti u dužem periodu, ističemo svekoliku tijesnu i radosnu suradnju djece, koja je dosegla zavidan nivo.

Zadani ciljevi upoznavanja i sviranja na Orffovu instrumentariju (razvoj motorike, pamćenja, govora, aktivnog slušanja, glazbenih sposobnosti i vještina sviranja, upoznavanja različitih instrumenata Orffova instrumentarija, zajedništva i zajedničkog muziciranja te sveukupne socijalizacije) uspješno su ostvareni. Unatoč izazovnom zahtjevu za usklađivanjem pjevanja pjesama i točnim sviranjem takta, djeca su rado surađivala. Igrom i imitiranjem nesputano su usvajala glazbene elemente, osobito ritam i melodiju pjesme i radosno doživljavala glazbu. Provedena aktivnost s djecom mješovite dobi uz primjenu Orffova instrumentarija omogućila je uvid u višestruke vrijednosti glazbeno-pedagoškog koncepta Carla Orffa. Nisu bili ograničeni samo na akustični pristup, uključivali su prirodne ritmove i pokrete.

S obzirom na redovitu uporabu Orffova instrumentarija u mješovitoj vrtićkoj skupini „Notice“, odlučili smo provesti istraživanje kojim bismo utvrdili koliko je ovaj način rada prisutan i u drugim vrtićima na području grada Zadra.

Cilj, problem i hipoteze istraživanja

Cilj je istraživanja utvrditi zastupljenost korištenja Orffova instrumentarija u zadarskim dječjim vrtićima *Radost* i *Sunce*. Posebni ciljevi su:

- Ispitati provode li odgojitelji aktivnosti temeljene na Orffovu instrumentariju.
- Ispitati koliko su odgojitelji kompetentni za provođenje aktivnosti Orffovim instrumentarijem.

- Ispitati koliko često odgojitelji provode glazbene aktivnosti temeljene na Orffovu instrumentariju.
- Ispitati jesu li vrtići opremljeni Orffovim instrumentarijem.

Polazeći od navedenih ciljeva istraživanja, postavili smo sljedeće hipoteze:

H1: Pretpostavlja se da mali broj odgojitelja provodi aktivnosti temeljene na Orffovu instrumentariju.

H2: Pretpostavlja se da odgojitelji rijetko provode aktivnosti Orffovim instrumentarijem.

H3: Pretpostavlja se da se većina odgojitelja osjeća kompetentnim za provođenje glazbenih aktivnosti temeljenih na Orffovu instrumentariju.

H4: Pretpostavlja se da odgojitelji koji se smatraju kompetentnima češće provode aktivnosti temeljene na Orffovu instrumentariju.

H5: Pretpostavlja se da vrtići nisu dovoljno opremljeni Orffovim instrumentarijem.

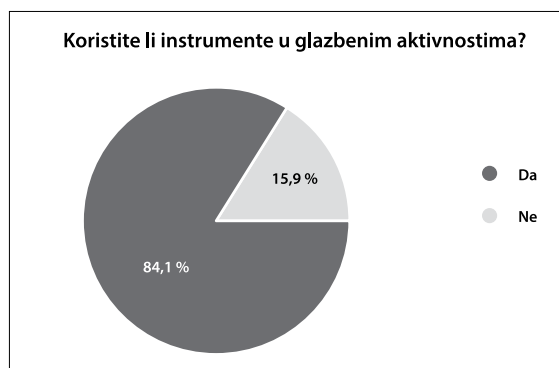
Metoda i instrumenti

U svrhu sagledavanja u kojoj se mjeri provode aktivnosti povezane s Orffovim instrumentarijem provedli smo empirijsko istraživanje pri čemu smo se koristili *online* alatom Google Forms. Prigodni uzorak čini 64 odgojiteljice i odgojitelja iz zadarskih dječjih vrtića. Podatci su obrađeni u statističkom programu Statistica 14.0.1.25.

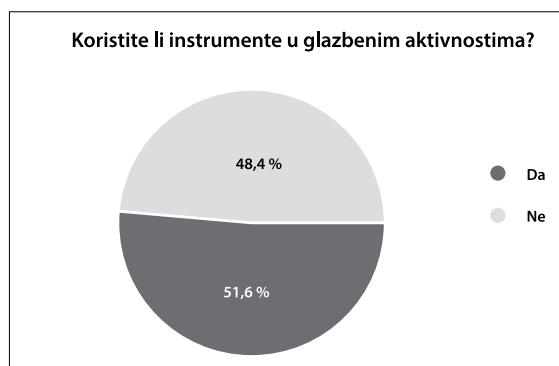
Rezultati i rasprava

H1: Pretpostavlja se da mali broj odgojitelja provodi aktivnosti temeljene na Orffovu instrumentariju.

Na pitanje o korištenju instrumenata u glazbenim aktivnostima (*Grafikon 1*) pozitivno su se izjasnili 53 ispitanika (84,1 %), a negativno njih 10 (15,9 %). Na pitanje o provođenju glazbenih igara s pomoću Orffova instrumentarija (*Grafikon 2*) pozitivno su odgovorila 32 ispitanika (51,6 %), dok je njih 30 (48,4 %) odgovorilo da ne provodi takve aktivnosti. S obzirom na ove rezultate, možemo zaključiti da prva hipoteza kojom se pretpostavlja da mali broj odgojitelja provodi aktivnosti temeljene na Orffovu instrumentariju nije potvrđena jer većina odgojitelja provodi glazbene aktivnosti u kojima se koristi Orffovim instrumentarijem.

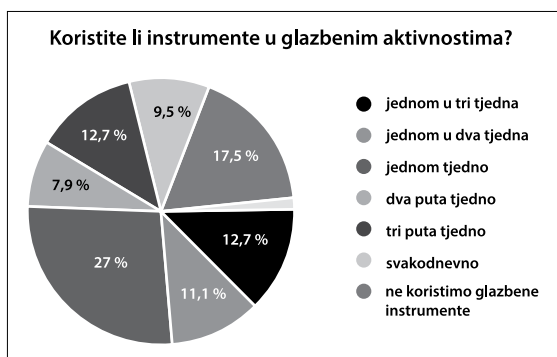
SLIKA 1. *Korištenje instrumenata u glazbenim aktivnostima*

SLIKA 2. *Provođenje ritmičkih igara*

H2: Pretpostavlja se da odgojitelji rijetko provode takve aktivnosti.

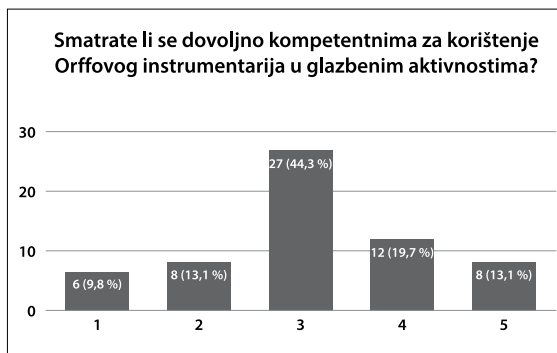
Pitanje o učestalosti provođenja glazbenih aktivnosti u kojima se upotrebljava Orffov instrumentarij donijelo nam je odgovore iz kojih iščitavamo da 6 odgojitelja (9,5 %) takve aktivnosti provodi svakodnevno (*Grafikon 3*). Njih 8 (12,7 %) instrumentima se koristi tri puta tjedno, 5 odgojitelja (7,9 %) dva puta tjedno, a najviše njih, točnije 17 (27 %) jednom tjedno. Ostatak ispitanih koristi se instrumentima, ali jednom u dva ili tri tjedna ili se uopće njima ne koristi (11 ispitanika, 17,5 %). S obzirom na dobivene rezultate, možemo zaključiti da iznesena hipoteza nije potvrđena iz razloga jer 64,1 % ispitanika provodi glazbene aktivnosti s Orffovim instrumentarijem barem jednom tjedno. U istraživanju koje je provela Meić-Sidić 2022. godine pronalazimo podatak da se samo 7,46 % odgojitelja nikada ne koristi instrumentima u provođenju glazbenih aktivnosti što je u skladu i s našim rezultatima (Meić-Sidić, 2022: 31).

SLIKA 3. Učestalost sviranja na glazbenim instrumentima

H3: Pretpostavlja se da se većina odgojitelja osjeća kompetentnim za provođenje glazbenih aktivnosti.

Ispitanici su na pitanje o procjeni vlastite kompetencije odgovarali na skali od 1 do 5, a rezultati nam govore da se većina njih (44,3 %) niti osjeća niti ne osjeća kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti (Grafikon 4). Blaga prednost ipak je na strani onih koji se smatraju kompetentnima ili se uglavnom smatraju kompetentnima (32,8 %), dok je onih koji se ne smatraju kompetentnima ili se uglavnom ne smatraju kompetentnima ukupno 22,9 %. Ovim se rezultatima ne može potvrditi hipoteza da se većina odgojitelja osjeća kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti.

SLIKA 4. Samoprocjena kompetencija za korištenje Orffova instrumentarija

H4: Pretpostavlja se da odgojitelji koji se smatraju kompetentnima češće provode aktivnosti temeljene na Orffovu instrumentariju.

Već smo prije iznijeli rezultate o korištenju instrumenata u glazbenim aktivnostima kao i provođenju ritmičkih igara s pomoću Orffova instrumentarija (Grafikon 1 i

Grafikon 2) gdje smo zaključili da većina odgojitelja provodi takve aktivnosti. Kako bismo doznali jesu li oni odgojitelji koji se smatraju kompetentnima skloniji provođenju aktivnosti temeljenih na Orffovu instrumentariju, testirali smo značajnost razlika između dviju aritmetičkih sredina. Kako je vidljivo iz Tablice 1, nije izmjerena statistički značajna razlika ($t = 0,77$), što znači da odgojitelji provode ovakve aktivnosti nepovezano s procjenom razine vlastite kompetencije.

TABLICA 1. Povezanost kompetencija ispitanika i korištenja instrumenata

	M1	M2	t	p
Kompetentnost ispitanika i korištenje instrumenata u glazbenim aktivnostima	3,20	2,90	0,77	0,44

M1 – ispitanici koji se koriste instrumentima u glazbenim aktivnostima

M2 – ispitanici koji se ne koriste instrumentima u glazbenim aktivnostima

S druge strane, statistički značajan i pozitivan t-omjer ($t = 2,63$) koji je vidljiv u *Tablici 2* upućuje na postojanje statistički značajnijih razlika u aritmetičkim sredinama kada su u pitanju procjene vlastite kompetentnosti i učestalost provođenja ritmičkih igara s pomoću Orffova instrumentarija.

TABLICA 2. Povezanost kompetencija ispitanika i provođenja ritmičkih igara

	M1	M2	t	p
Kompetentnost ispitanika i provođenje ritmičkih igara s pomoću Orffova instrumentarija	3,48	2,77	2,63	0,01

M1 – ispitanici koji provode ritmičke glazbene igre

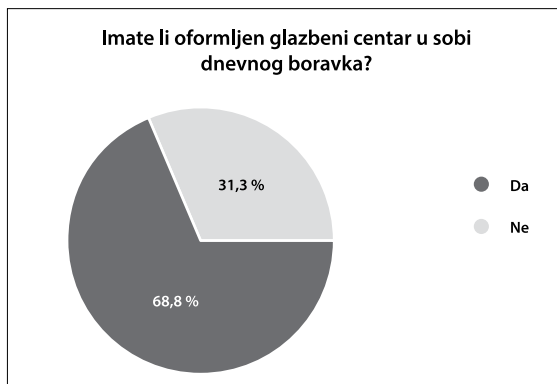
M2 – ispitanici koji ne provode ritmičke glazbene igre

Možemo zaključiti da je ova hipoteza djelomično potvrđena. Orffovim instrumentarijem u aktivnostima podjednako se koriste odgojitelji koji se smatraju više i manje kompetentnima, dok ritmičke igre s Orffovim instrumentarijem više provode oni koji se smatraju kompetentnijima kako je vidljivo iz *Tablice 2*.

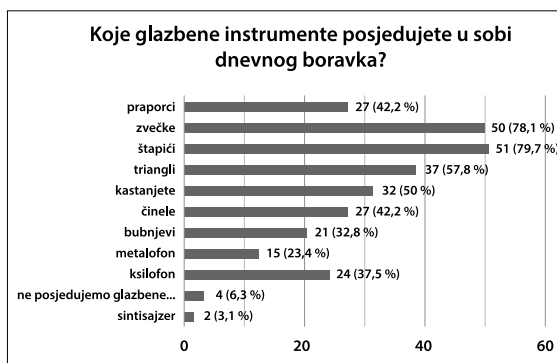
H5: Pretpostavlja se da vrtići nisu dovoljno opremljeni Orffovim instrumentarijem.

Već smo prije iznijeli podatak da je 84,1 % ispitanika odgovorilo kako se koristi instrumentima u glazbenim aktivnostima (*Grafikon 1*). 68,8 % ispitanika ima оформljen glazbeni centar u sobi dnevnog boravka što podrazumijeva određenu razinu opremljenosti (*Grafikon 5*). Od glazbenih instrumenata koji su zastupljeni u vrtićima možemo vidjeti da je riječ uglavnom o zvečkama, štapićima, trianglima, kastanjeta-ma, činelama, praporcima, bubnjevima. Zastupljene su i melodijske udaraljke (37,5 % ispitanika ima na raspolaganju ksilofon, a 23,4 % ispitanika metalofon). Samo 4

ispitanika (6,3 %) odgovorila su kako nemaju na raspolaganju glazbene instrumente. Svi navedeni podatci nas navode na zaključak da hipoteza kojom pretpostavljamo da vrtići nisu dovoljno opremljeni Orffovim instrumentarijem nije potvrđena. Neka ranija istraživanja pokazuju kako 37,31 % odgojitelja nema na raspolaganju Orffov instrumentarij (Meić-Sidić, 2022: 25) što predstavlja značajnu razliku u dobivenim rezultatima.

SLIKA 5. Glazbeni centar u sobi dnevnog boravka

SLIKA 6. Glazbeni instrumenti u sobi dnevnog boravka

Zaključak

Usprkos našim pretpostavkama o nešto lošijoj situaciji glede uporabe Orffova instrumentarija u zadarskim dječjim vrtićima, većina je hipoteza odbačena. Odgojitelji u zadarskim vrtićima u velikom broju provode aktivnosti u kojima se koriste Orffovim instrumentarijem, a te aktivnosti provode dosta često. Procjena vlastite

kompetentnosti je uglavnom niti pozitivna niti negativna, ali bez obzira na razinu kompetencije, odgojitelji se koriste instrumentima i provode takve glazbene aktivnosti. Također zaključujemo da su predškolske ustanove vrlo dobro opremljene dječjim instrumentarijem. Predstavljeni rezultati otvaraju prostor za nova istraživanja kojima bi se utvrdilo koji su rezultati provođenja glazbenih aktivnosti povezanih s Orffovim instrumentarijem glede razvoja glazbenih sposobnosti u djece.

LITERATURA

- GOODKIN, D. (2002). *Play, sing and dance. An introduction to Orff Schulwerk*. Miami: Schott Music Corporation.
- GOODKIN, D. (2004). *Melodies, Rhythm and Cognition in Foreign Language Learning*. UK: Scholars Publishing.
- GOSPODNETIĆ, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Mali profesor d. o. o.
- Hrvatska Orff Schulwerk udruga, https://www.hosu.hr/?page_id=17, pristupljeno 14. 12. 2023.
- KOŠTA, T., DESNICA, R. (2013). Utjecaj važnijih europskih glazbenih pedagoga na razvoj nastave glazbe u Hrvatskoj i Sloveniji u drugoj polovici 20. stoljeća. *Magistra Iadertina*, 8 (1), 27–37.
- MEIĆ-SIDIĆ, K. (2022). *Glazbeni odgoj u ustanovama za predškolski odgoj i obrazovanje*, diplomski rad. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
- POŽGAJ, J. (1975). *Metodika nastave glazbene kulture u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- ROJKO, P. (2102). *Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekti*. Osijek: Pedagoški fakultet.

ORFF INSTRUMENTS AS AN INCENTIVE AND TOOL IN THE CREATIVE SPACE OF CHILDREN'S MUSICAL DEVELOPMENT IN EARLY AND PRESCHOOL EDUCATION

Abstract

Music education in preschool institutions is an integral part of the unified educational process and work with children, contributing to the holistic development of the child, particularly their creative potential, relationship with the environment, social interaction, creative abilities, reading skills, imagination, and aesthetic sensitivity to music. Early childhood and the preschool period are crucial for the development of all children's abilities. Through listening to and creating music, the child engages all senses and develops a natural need to express their musical experience in a comprehensive manner. In an effort to stimulate the child's creative and musical potential, various modalities such as body percussion, rhythmic and melodic percussion instruments, as well as children's or Orff instruments, are introduced and utilised. This study aims to investigate whether preschool educators in Zadar implement activities based on Orff instruments and to what extent they perceive themselves as competent in conducting such activities. One of the research objectives is to examine whether preschools are equipped with Orff instruments, which should be considered a key prerequisite for the implementation of music activities. The research was conducted among educators from the municipal kindergartens *Radost* and *Sunce* in Zadar. Additionally, the study describes an activity based on the Carl Orff music-pedagogical concept, which involved children from a mixed-age group (3–5 years) in the *Voštarnica* kindergarten in Zadar over a period of two months.

KEYWORDS: *music, preschool education, child's musical development, musical instruments, Orff instruments*